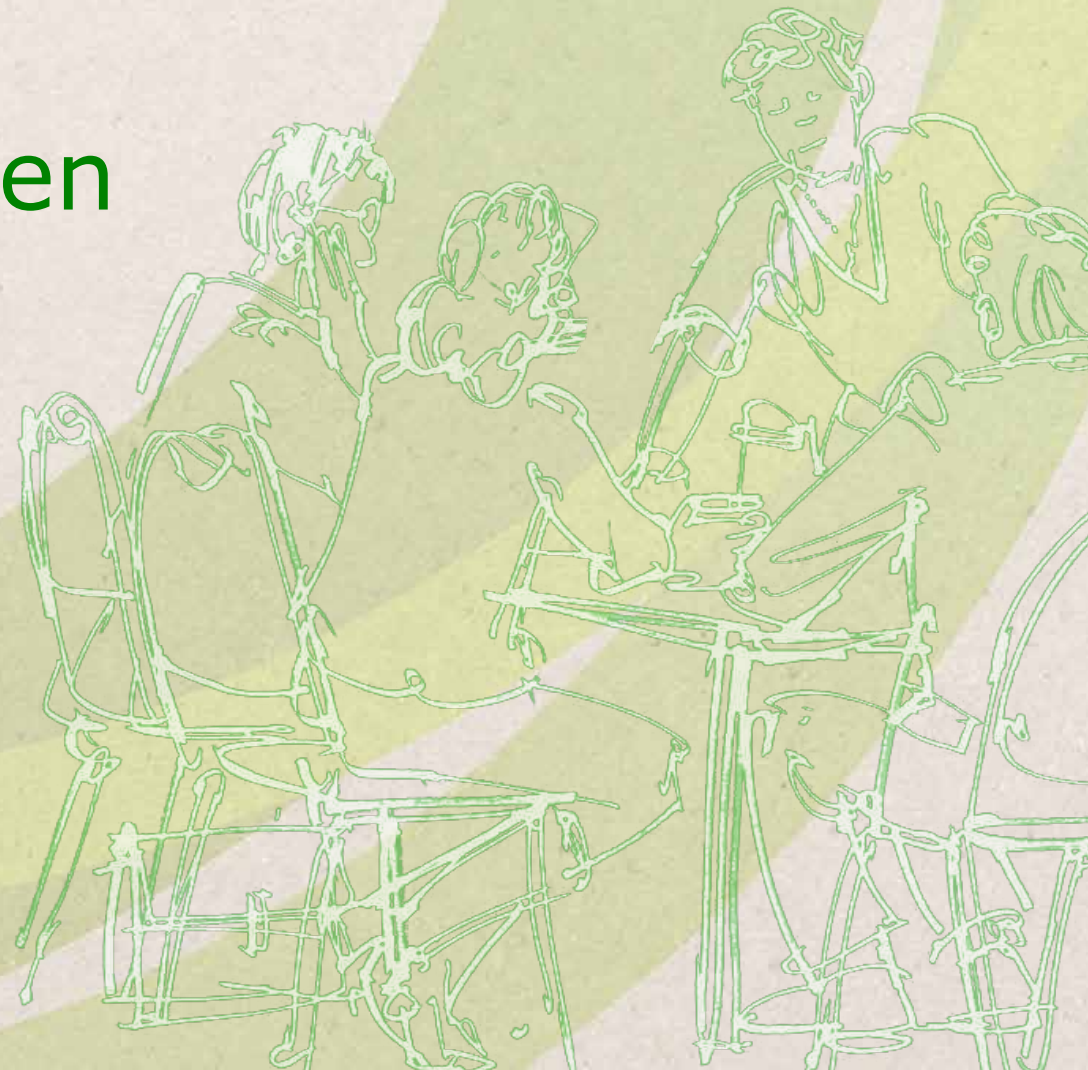


Klimaatbestendig Zoeterwoude-Rijndijk

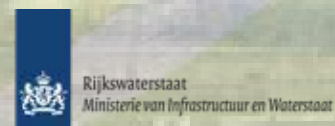
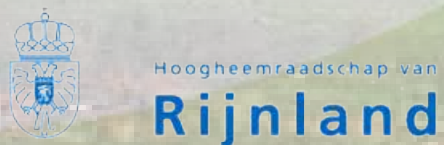
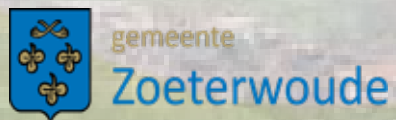
Definitief verslag
Keukentafelgesprekken



Klimaatbestendig Zoeterwoude-Rijndijk is een samenwerkingsproject van de gemeente Zoeterwoude, ondernemersvereniging Grote Polder, Groene Cirkels en Rijkswaterstaat.

Het project is tevens icoonproject voor Groene Cirkels. Groene Cirkels is het samenwerkingsverband tussen Hoogheemraadschap van Rijnland, Heineken, Wageningen University & Research, Provincie Zuid-Holland en Naturalis Biodiversity Center.

© 2018, Wageningen University & Research



Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Van de keukentafel

- Water daar draait het om
- Het dak eraf

Observaties

- Eerste opvang
- Slim systeem

- Profileren
- Isoleren

Bouwstenen

3. Verslagen individuele gesprekken





Het projectgebied Zoeterwoude Rijndijk omvat de bedrijventerreinen Grote Polder, Barrepolder, Rijneke Boulevard, de woonwijken in Zoeterwoude-Rijndijk en natuurgebied Elfenbaan.



Inleiding

*Het klimaat verandert.
Hogere temperaturen, heftigere buien en
drogere zomers zijn inmiddels realiteit.*

Om op deze nieuwe realiteit voorbereid te zijn, overlast, schade of langdurige hinder te voorkomen, zullen we anders moeten omgaan met de manier waarop we vorm geven aan onze buitenruimte en gebouwen. Dit lost niet alleen bestaande problemen op of anticipeert op nieuwe uitdagingen en neemt vermijdbare kosten weg, maar bovenal kan dit ook een verrijking zijn van onze woon-, werk- en leefomgeving.

De gemeente Zoeterwoude heeft samen met de partners van Groene Cirkels en de ondernemersvereniging Grote Polder de ambitie gevat om samen met bewoners en bedrijven aan de slag te gaan om Zoeterwoude-Rijndijk klimaatbestendig te maken.

Rode draad

Uit de gesprekken komt een duidelijke rode draad naar voren, die een goede aanzet biedt voor een visie met bijbehorende maatregelen. Deze aanzet zal in een gesprek met de bewoners en kerstbijeenkomst met de ondernemers nader worden vorm gegeven. Uiteraard zullen de kwantitatieve opgaven en specifieke technische vraagstukken uiteindelijk ook goed moeten worden uitgewerkt, evenals een duidelijk zicht op de financiële implicaties en planning/prioritering.

Dit schetsboek vat de belangrijkste conclusies, observaties en ambities uit de keukentafelgesprekken en het bijbehorende terreinbezoek samen.

Op 23 mei 2018 is een aftrap gegeven tijdens een goed bezochte startbijeenkomst. Op de startbijeenkomst werd de urgentie uiteengezet, mogelijke maatregelen getoond en de eerste dialoog gestart. De gemeente, Wageningen University & Research en het Hoogheemraadschap presenteerden de huidige ontwikkelingen, resultaten van de stresstest en een aantal 'moodboards' met mogelijke maatregelen.

Bewoners en bedrijven werden vervolgens uitgenodigd voor de zogenaamde keukentafelgesprekken.

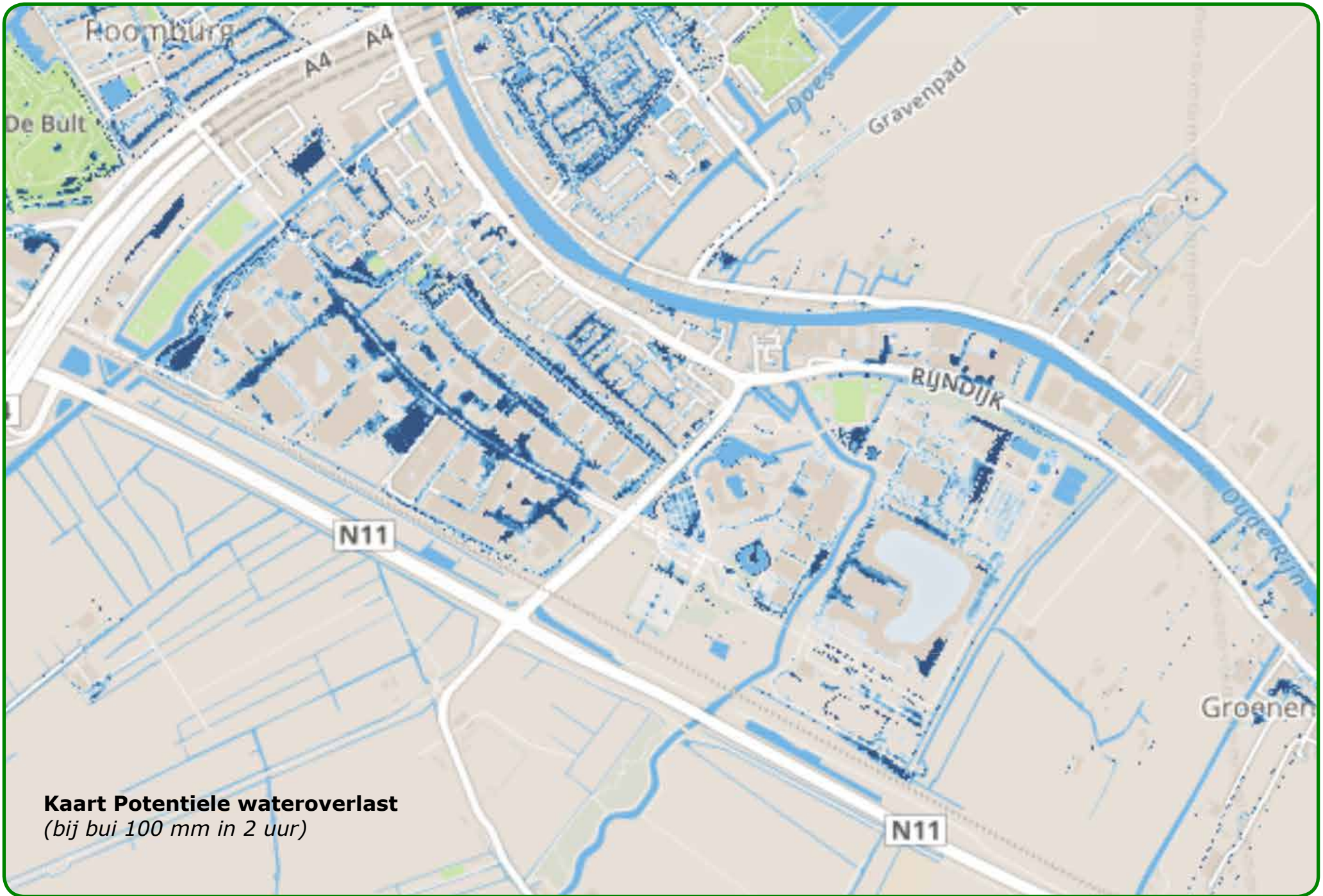
De keukentafelgesprekken zijn individuele, persoonlijke gesprekken met bewoners, bedrijven en/of terreineigenaren.

Tijdens deze gesprekken wordt informeel het eigen terrein besproken en het beeld van urgenties, ambities en mogelijkheden getoond. Tezamen geven deze gesprekken een goed beeld van het draagvlak voor specifieke maatregelen en kansen voor gezamenlijkheid. Ook wordt duidelijk wat op individueel terrein gerealiseerd kan worden en waarvoor naar de publieke ruimte gekeken wordt.

Fase 1, kennis delen, stresstest uitvoeren.

Fase 2, maatregelen van keukentafelgesprekken bespreken. Kansen en knelpunten vaststellen.

Fase 3, doorrekenen wat de maatregelen opleveren en wat ze kosten als je ze niet doet. Toolbox vullen.



Kaart Potentiele wateroverlast
(bij bui 100 mm in 2 uur)

Tijdens de startbijeenkomst werden de belangrijkste klimaateffecten gepresenteerd. De inschatting is dat vooral wateroverlast als gevolg van piekbuien een belangrijk punt van aandacht is, alsmede mogelijke hittestress. De afgelopen zomer heeft laten zien dat ook droogte grote gevolgen heeft door bodemdaling en paalrot en daardoor verzakkingen van gebouwen.

Wateroverlast

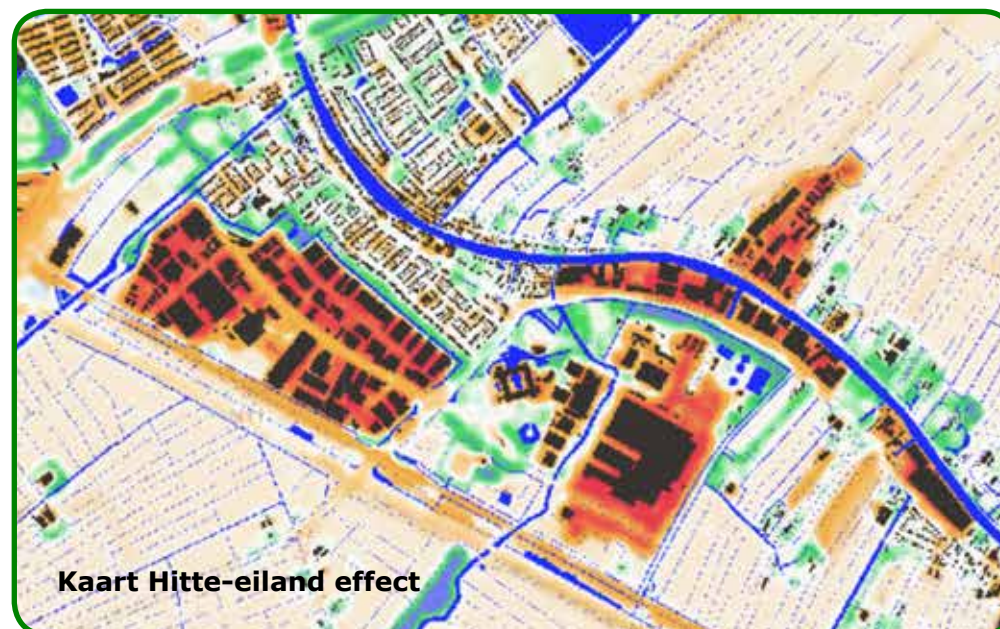
De projecties van piekbuien op Zoeterwoude-Rijndijk laten vooral zien dat bereikbaarheid een belangrijk probleem is. Het meeste water zal zich verzamelen op en langs infrastructuur. Slechts bij enkele panden zal water tegen de gevel staan, zoals de hoofdlocatie van Heineken.

Hittestress

Op de huidige hittekaarten komt duidelijk naar voren dat vooral de bedrijventerreinen Grote Polder en Rijnke-boulevard hitte-eilanden zijn als gevolg van de talrijkheid aan platte daken en groot percentage verharding.

Droogte

Droogte is nog weinig in beeld; ook voor wat betreft potentiële stresskaarten en mogelijke directe effecten.





Bezochte locaties



Van de keukentafel

Op 21 juni en 12 juli en najaar 2018 zijn er keukentafelgesprekken gehouden met in totaal 10 bedrijven en vastgoedeigenaren (Rijnhart Wonen) en 7 bewoners. Sommige bedrijven en vastgoedeigenaren hadden daarbij meerdere locaties te bespreken. De verschillende locaties lagen verspreid over het bedrijventerrein Grote Polder (9 gesprekken -8 locaties), Rjneke Boulevard (1 gesprek) en Zoeterwoude –Rijndijk (7 locaties). De locaties zijn niet alleen besproken, maar zijn ook daadwerkelijk bezocht en bekeken om een goed beeld te vormen.

De belangrijkste conclusies zijn hierna samengevat. De individuele gesprekken zijn geanonimiseerd en puntsgewijs opgetekend in dit verslag.

Water: daar draait het om...

Tijdens alle keukentafelgesprekken blijkt duidelijk dat vooral wateroverlast als gevolg van piekbuien het meest leeft bij zowel bedrijven als bewoners. Hittestress komt deels aan de orde, maar wordt beperkt tot niet als probleem ervaren of opgelost door toepassing van reguliere isolatiemaatregelen. Droogte als fenomeen komt vrijwel niet op tafel, zelfs niet na de hete zomer van 2018.

Het dak eraf

Veel daken, terreinen en infrastructuur in Zoeterwoude-Rijndijk voeren nog regenwater af op een gemengd rioolstelsel. Er is slechts beperkt sprake van een gescheiden systeem (Nassaulaan –Rijndijk). De meeste bedrijven en woningen die bezocht zijn, zijn nog aangesloten op het vuilwaterriool.

De belangrijkste en ogenschijnlijk eenvoudigste maatregel die genomen kan worden is dan ook het ontlasten van het riool door regenwater af te koppelen. Zowel bij de bedrijven als bewoners wordt deze maatregel het snelste en meeste genoemd.

De wateroverlastkaarten laten vooral zien dat het belangrijkste drukpunt ligt op de infrastructuur (bereikbaarheid/toegankelijkheid) en mogelijk op de overbelasting van het riool. De meeste woningen en bedrijven die bezocht zijn lijken veelal op voldoende niveau te liggen. Het is dan ook van belang goed te kijken wat te doen met het af te koppelen water. Vanuit de gesprekken komen (aanvullende) ideeën daarover naar voren, die te samen een interessante reeks van maatregelen kunnen vormen.



In Zoeterwoude loopt momenteel al een actie om regentonnen te plaatsen via duurzaambouwloket.nl



Productieweg:

Kan er een verbinding worden gemaakt zodat de groenstrook en sloot in een noodgeval beter worden benut?



Oranjelaan:

Hoewel er een aanzienlijke groenstrook ligt voeren de daken nog af op gemengd riool. Kans om mee te pakken bij ontwikkeling nieuw maatschappelijk centrum?



Energieweg:

Mooie, biodiverse groenstrook, qua profiel hoger dan de weg en geen buffer.



Industrieweg:

De hoofdinfrastructuur ligt beduidend lager en is letterlijk het afvoerputje. De centrale groenstrook ligt hoger in bol profiel in plaats van lager en hol profiel, mogelijk kan een molgoot worden toegepast die in de wetering eindigt...



Rijnegommerstraat:

Afkoppelen is één, maar waar blijft het dan!?

Observaties



Nassaulaan:

Gescheiden riool, maar helaas niet altijd duidelijk wie wel of niet is aangesloten... of dat er nog aansluiting mogelijk is!?



Energieweg:

Zou je dit terrein slim kunnen verbinden met de achtergelegen watergang in plaats van afvoeren op regulier riool?



Nassaupad/watergang:

Weinig zichtbare en geen functionele relaties met zowel omliggende woongebieden als bedrijventerreinen. Hier liggen kansen voor zichtbare noodoverloop oplossingen die bijdragen aan werking en zichtbaarheid van het watersysteem.



Observaties



Energieweg:

Doen deze groenstroken mee met het opvangen van overtollig regenwater?



Bernhardstraat/Beatrixstraat:

Waar stroomt het water bij een hevige regenbui heen? Ook hier ligt het groen hoger en biedt dus geen buffer.

Eerste opvang op eigen terrein

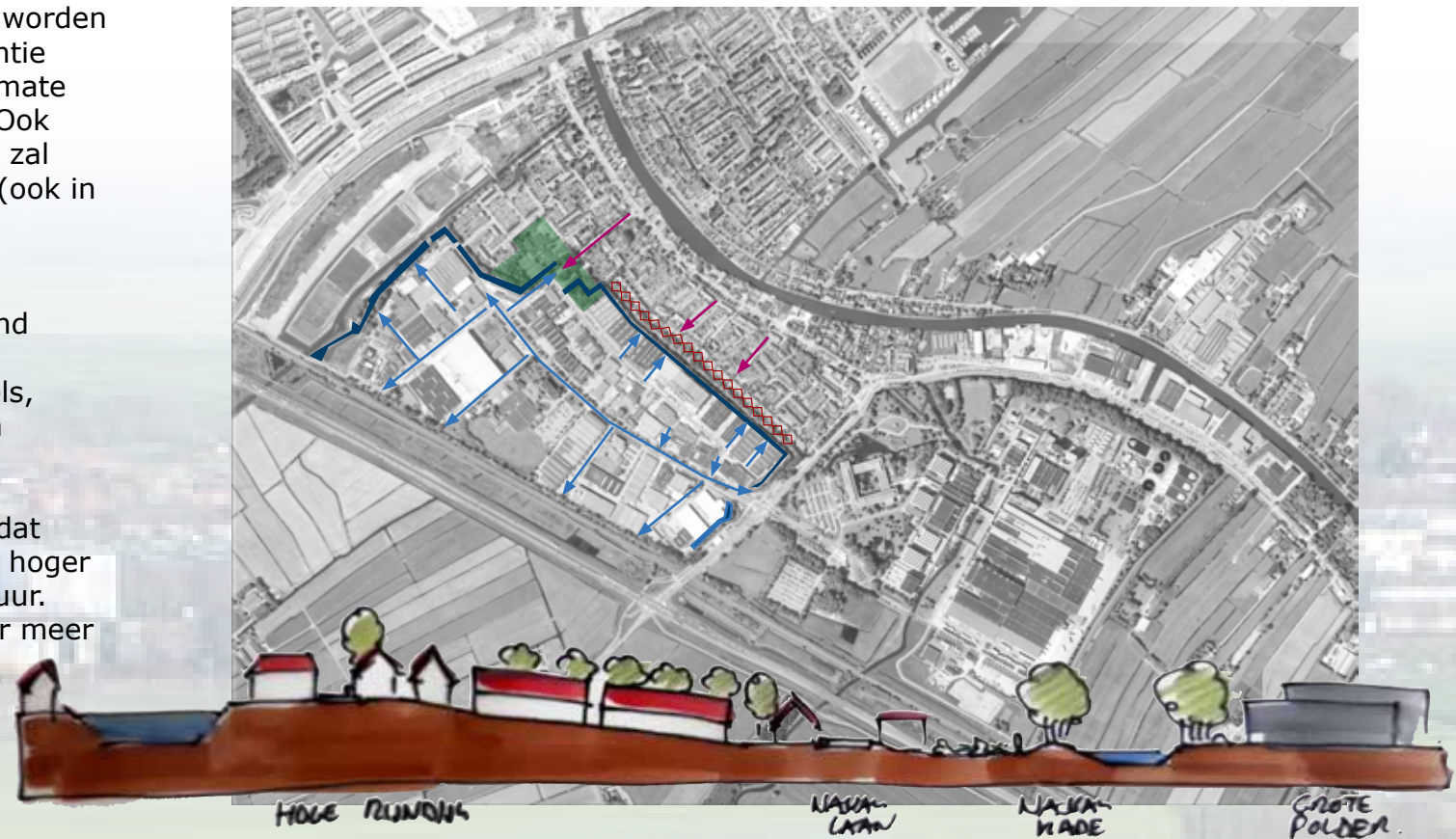
Bij de meeste bedrijven is op zich volop animo om in te zetten op het bergen van water of infiltreren van water op bestaand terrein. Slechts enkelen twijfelen over de effectiviteit of de kosten-batenverhouding. Veelal wordt er gekeken naar de huidige parkeerplaatsen en de directe buitenruimte om de gebouwen. Overwegend wordt waterdoorlatende bestrating of halfverharding genoemd. Een belangrijk aandachtspunt bij mogelijke herinrichting is dat rekenschap moet worden gegeven van de intensiteit en frequentie van gebruik van deze plekken en de mate van belasting (auto's, vrachtauto's). Ook de daadwerkelijke infiltratiecapaciteit zal inzichtelijk moeten worden gemaakt (ook in verhouding tot dakoppervlaktes).

Op het bedrijventerrein is de laatste jaren met het project Boeiend Bloeiend Bedrijventerrein ook geïnvesteerd in biodiverse inrichting van bedrijfskavels, wegbermen en entrees. Deze kunnen mogelijk 'geactiveerd' worden, maar wel met in achtneming van gedane investeringen. Het valt overigens op dat diverse van deze groenvoorzieningen hoger liggen dan de omliggende infrastructuur. Onder het kopje profilering wordt hier meer over gezegd.

Bij de gesprekken met de bewoners is het beeld divers. Verschillende bewoners zijn al afgekoppeld, zijn aangesloten op regenwaterriool, of hebben een regenton. Anderen zoeken nog naar mogelijkheden om af te koppelen, waarbij soms gekeken wordt naar mogelijkheden in de tuin zelf of anderzijds naar goede aansluiting/afvoer naar de omgeving.

Water stroomt:

Samen vorm gaan geven aan de verbindingen



Slim systeem

Slechts een klein deel van Zoeterwoude-Rijndijk heeft een separaat regenwaterriool. De overige delen hebben met name nog een gemengd stelsel.

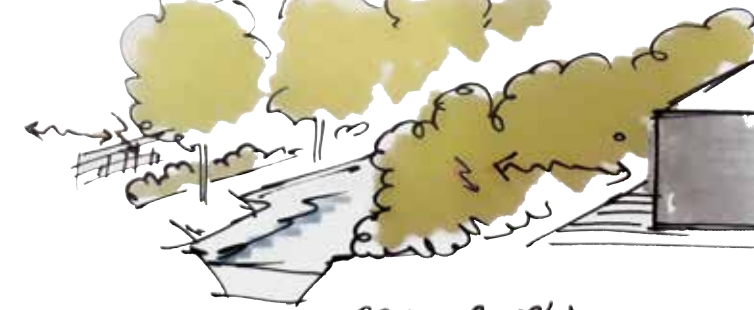
Waar sprake is van een separaat stelsel is het niet altijd duidelijk wie wel of niet is aangesloten en wat de mogelijkheden zijn om alsnog aangesloten te raken. Op enkele plekken (Nassaulaan) blijkt tevens sprake van (individuele) drainagesystemen. De werking en het onderhoud zijn punt van aandacht. Dit drainagesysteem is essentieel om souterrains droog te houden (grondwater). Het is dan ook goed om dit systeem ook in de gaten te houden in relatie tot eventueel te nemen maatregelen rondom extra buffercapaciteit bestaande watergangen en uitstraling op omgeving.

Maar gaande de gesprekken blijkt wel dat er duidelijk behoefte is aan een helder, slim systeem van maatregelen die aan elkaar gerelateerd zijn. Dat begint dus met afkoppelen en opvang op eigen terrein, maar veel bewoners en bedrijven benoemen ook het belang van een helder inzichtelijk afvoersysteem van regen- en oppervlaktewater.

Stromen naar de sloot

Op het bedrijventerrein, maar ook vanuit de woonwijken wordt ook gekeken naar verbindingen met het bestaande slotensysteem in kader van regenwaterafvoer. De wijze waarop dit zou moeten gebeuren verschilt. Sommige gesprekspartners noemen ondergrondse afvoersystemen, anderen zien ook maatregelen op maaiveld (zichtbaar) zitten.

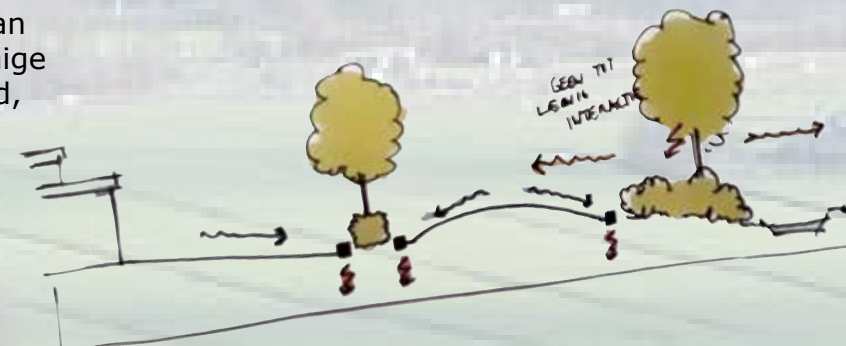
Om een dergelijk systeem vorm te geven is medewerking van de diverse grondeigenaren noodzakelijk alsook een uitgekiend peilenplan (in geval van maaiveldmaatregelen) of forse ingrepen om ondergrondse infrastructuur aan te leggen. Daarnaast is afstemming met het hoogheemraadschap essentieel en zal berekend moeten worden wat de potentiële bufferende capaciteit kan zijn van de genoemde watergangen. Feitelijk is diepte van de watergang niet de indicator, maar bepaalt de mate waarin water opgezet kan worden de mogelijkheden. Eventuele uitstraling naar de directe omgeving is dan weer relevant. Immers, zo hebben sommige huizen langs de Nassaulaan, zoals gezegd, al drainage liggen waar dit mogelijk mee kan interfereren.



GRUEN & BLAU
DIEU NIET MEE

Niet zozeer het versneld afvoeren naar de sloot kan een voordeel opleveren, juist het systeem zelf (de connectiviteit) en de daarin te realiseren bufferende, bergende werking heeft naar verwachting de grootste meerwaarde. Dit vergt nog wel de nodige aanpassingen, zelfs bij de maaiveldvariant. Indien slim ingericht kan dit ook als buffer dienen in kader van droogtebeperkende maatregelen. Dit is echter niet door de gesprekspartners als dusdanig benoemd.

De sloot en bijbehorende Nassaukade is nu een duidelijke achterkant. Door de betekenis in het watersysteem te vergroten, zichtbaar te maken en de groenzone te heractiveren kan dit een zeer interessant gebied worden met betekenis voor Zoeterwoude Rijndijk en Grote Polder. Het wordt eveneens zeer interessant waar de watergang en het beoogde nieuwe centrum van Zoeterwoude Rijndijk elkaar raken. Dit is een gebied met zeer veel potentie.



Profileren

De bestaande stresskaarten laten vooral zien dat bereikbaarheid een belangrijk probleem bij wateroverlastsituaties. De meeste bedrijven en woningen liggen hoger dan de aangrenzende infrastructuur. In het veld is ook duidelijk te zien dat de bestaande infrastructuur duidelijk op het laagste punt ligt en (onbedoeld) is vormgegeven als 'bak', waarbij zelfs de groenstroken hoger liggen en afvoer vooral leunt op het riool. Veel groenstroken 'doen ook niet mee', doordat zij niet alleen hoger liggen, maar ook voorzien zijn van hoge opsluitbanden.

Het beeld bestaat dat als er slimmer omgegaan wordt met peilen en connectiviteit water beter gestuurd kan worden en bestaande groenstructuren of open ruimte beter kunnen worden geactiveerd in het kader van infiltratie of wateropvang door drempels weg te nemen en beter te profileren.



Isoleren

Zowel bij de bedrijven als de bewoners is potentiële wateroverlast een heter hangijzer dan hittestress of droogte. Droogte blijft ook een fenomeen dat nog weinig inzichtelijk is qua ruimtelijke variatie in stedelijk gebied. De meeste bedrijven en bewoners geven aan dat voor wat betreft hittestress vooral gekeken wordt naar reguliere isolatiemogelijkheden. Belangrijkste reden die genoemd wordt is dat constructietechnisch bij veel opstallen de mogelijkheden beperkt worden geacht, zeker in combinatie met waterberging. Groene (voorzet) gevels en boombeplantingen zouden aan de gevel warmte kunnen opvangen. Daarnaast heeft een groen dak ook onderhoud. Dit wordt ook opgemerkt door bewoners in deze extreem droge periode. De vragen die gesteld worden bij bewoners rondom groene daken betreffen vooral de bijdrage die een dergelijk dak kan leveren aan het oplossen van de problemen.

Bouwstenen

De belangrijkste bouwstenen voor de ruimtelijke visie en de in te zetten of te selecteren daadwerkelijke maatregelen op basis van de keukentafelgesprekken zijn:

1. afkoppelen hemelwater
2. bufferen in de buitenruimte
3. vormgeven watersysteem
(vertraagde afvoer en centrale buffer)

Daarbij is vooral van belang de wijze van afkoppelen en mogelijke maatregelen en effectiviteit van maatregelen om te bufferen in eigen buitenruimte (terrein en tuin), alsmede een goed peilenplan (maaiveld) en herprofilering van infrastructuur is essentieel om water op de juiste plek te krijgen.

Niet zozeer het versneld afvoeren naar de boezem kan een voordeel opleveren, juist het systeem zelf (de connectiviteit) en de daarin te realiseren bufferende, bergende werking heeft de grootste meerwaarde naar verwachting. Dit vergt nog wel de nodige aanpassingen, zelfs bij de maaiveldvariant. Indien slim ingericht kan dit systeem ook als buffer dienen in kader van droogtebeperkende maatregelen. Dit

is echter niet door de gesprekspartners als dusdanig benoemd.

Bedrijfskeukentafelgesprek 1 Grote Polder

- drie locaties
Energieweg en Productieweg
- vooral inzetten op afkoppelen water en (vertraagd) naar omliggende sloot brengen
- belangrijk om collectief op te pakken, om dat verbindingen ook over andere gronden heengaan en er collectief belang is
- veel buitenruimte is verzakt; is punt van aandacht
- ziet weinig heil in groene parkeerterreinen, groene gevels of groene daken, zowel qua effectiviteit, mogelijkheden (constructief, % glasoppervalk)
- zet liever in op regulier isolatie conform geldende maximale normen

Bedrijfskeukentafelgesprek 4

- één locatie
Energieweg
- Betreft een gehuurde locatie verandering aan het dak is dan afhankelijk van de eigenaar. Vraag is of de constructie het houdt. Bestaande buitenlocatie is veel te open en biedt geen beschutting door beplanting zou hier schaduw en luwte kunnen worden toegevoegd. Deze zou ook de gevel kunnen beschaduwden waardoor de temperatuur binnen beter blijft. Er is wel wat overlast van regenwater, maar door de verzakte straat niet storend voor het bedrijfsproces. Als er water binnen zou komen is er kwetsbaar materiaal en zou dat zeer storend zijn.

Bedrijfskeukentafelgesprek 2 Grote Polder

- drie locaties
Productieweg, Industrierweg en Energieweg
- verbaasd dat er geen natuurlijke overloop/ systeem is naar omliggende slotensysteem
- ziet wel mogelijkheden om parkeer- en groenstroken (en reststroken) aan te passen voor infiltratie/buffering
- verspreid over bedrijventerrein zijn grotere terreinen met laagfrequent gebruik die kunnen dienen als buffer, belangrijk is wel rekenschap te geven aan gebruik (vrachtverkeer, hoog frequent gebruik versus autoverkeer, laag frequente verkeersbewegingen)
- groene gevels lijkt dure oplossing met zeer beperkt effect; bedrijfstechnisch ook geen noodzaak, evenals groene daken (constructietechnisch eveneens lastig)

Bedrijfskeukentafelgesprek 5

- één locatie
- Betreft een locatie met zwaar materieel; geen problemen met water in de huidige situatie. Ter koeling van het gebouw is een bestaande houtsingel nuttig. Een loods is al afgekoppeld van regenwaterriool. Voor de verre toekomst zou een lagere drempel van het terrein een overlaet kunnen bieden. Het dak is geïsoleerd maar er is weinig ruimte over voor zonnecellen door de lichtstraten.

Bedrijfskeukentafelgesprek 3 Grote Polder

- één locatie
Energieweg/Productieweg
- vooral inzet op afkoppelen hemelwater en berging op eigen terrein
- duidelijk krijgen wat er nodig is (kwantitatieve opgave) en wat dan meest effectieve maatregelen zijn (bv inziggcapaciteit?)
- duidelijk ook letten op mate van gebruik
- veel geïnvesteerd in biodiverse tuinen. Hoe activeren we tuinen ook voor klimaatopgaven zonder dat we investeringen biodiversiteit teniet doen?
- zorg dat infrastructuur goed op peil ligt en afstroming goed functioneert, zodat bereikbaarheid blijft (drijvende infra?)
- betrek ook multipurpose stroken
- vooalsnog dakisolatie regulier; staat wel wat op planning. conform huidige normen
- ook nog geen grote problemen qua temperatuur
- liever extra inzet op zonnepanelen dan groen dak. Kijk voor groen(blauwe) daken vooral naar de grotere daken van partijen op het bedrijventerrenen.

Bedrijfskeukentafelgesprek 6 Grote Polder

- één locatie
Energieweg
- in het verleden probleem gehad met water: beperking riool, zelfs putten kwamen omhoog
- aanleg afvoer dak naar buitenruimte (afkoppelen)
- bevorderen verdamping door beplanting en bomen
- en inzetten op hergebruik! kunnen we water beter verwaarden? en zicht op 'return on investment' (publiek en privaat)
- halfopen bestrating: is (inzijg) capaciteit voldoende?
- groen vergt wel onderhoud!
> zoveel mogelijk oplossen op eigen terrein
- creëren schoonwater-lozingspunten op omliggend slotenstelsel
- waar extra bufferruimte te vinden? zal beperkt zijn!?
- meer bomen op bedrijventerreinen goed voor waterbalans!
- groene daken/groene gevels ook hier beperkt in beeld, mede constructietechnisch en goed regulier alternatief

Bedrijfskeukentafelgesprek 7 Grote Polder

- één locaties
Productieweg
- > hoe loopt regenwatersysteem?
- ambitie inzetten op verbinding met vaart/ringsloot
- alle verharde oppervlakten doorlatend maken; voordelen om collectief op te pakken
- wel rekening houden met eventuele vervuiling regenwater; wat nodig om te beperken?
- rekening houden met mate van /type gebruik

Bedrijfskeukentafelgesprek 9

- één locatie
Doctor H.P. Heinekenweg

Grootst mogelijke probleem is onderlopen verpakkingafdeling met dure apparatuur. Mogelijke oplossing is het aanpassen van het wegprofiel van aanrijroute om water in geval van nood weg te laten stromen naar het laagste deel van het terrein. Er zijn ook hitteproblemen met uitval van apparatuur en grote kans op fouten en storingen als gemeten in de afgelopen hete zomer. Dat is ook een probleem van Zoeterwoude-Rijndijk waar mensen slapen soms ook overdag (ploegendienst). Groene gevel zou een optie kunnen zijn.

Bedrijfskeukentafelgesprek 8 Grote Polder

- één locatie
Industrieweg
- al veel bezig met intern klimaat
- wil graag voorbeeldfunctie vormen voor andere bedrijven/bewoners (show locatie)
- ook erg voor afkoppeling en aanleg (half) open bestrating icm regentonnen
- in hoeverre is groen dak te combineren met zonnepanelen?
- retentiedak sprak aan, maar is dat constructief mogelijk?
- groene gevels interessant; welk type beplanting ook relevant voor fijnstof en geluidsreductie?
- relatief weinig zinvol voor hittestress reductie
- wat kan gemeente ondersteunen; ook financieel?

Bedrijfskeukentafelgesprek 10 Rijnekeboulevard

- één locatie
Rijneke Boulevard
- relatie met Bloeiend en Boeiend Rijneke Boulevard
- groot oppervlakte dak vooral in beeld voor zonnepanelen
- hebben wel een groot klimaatprobleem in het gebouw
- geïnteresseerd in hoe groen daaraan bijdragen; maar wel gelet op constructietechnische mogelijkheden
- sedum te combineren met zonnepanelen?
- mogelijk ook groen losstaand in buitenruimte (voorzetgevel) of bomen al verkoelend effect... vooralsnog 1e voorkeur dan.
- goed bezien hoe restruimte kan worden ingezet of parkeerterreinen kunnen worden herijkt (regulier versus piek)



Keukentafelgesprek 1 Rijnstraat

- zelf al deels op regenton
- andere deel dak loost nog wel op riool; kan dit afgekoppeld worden en op vaart lozen?
- belangrijkste uitdaging in stenige straatjes en garages. Ook deze garages aangesloten op riool. Hoe afkoppelen/vertragen?



Keukentafelgesprek 2 Rijnegommerstraat

- wateroverlast in verleden gehad; met name in brandgangen
- brandgangen privaat; dus gezamenlijk oplossing (put laten plaatsen)
- teveel water aan voorzijde zelf ook voorzijde afgekoppeld, maar zou beter willen lozen/aankoppelen
- observatie: trottoir helt nu richting gevel!
- > achterzijde afkoppelen en opvangen (regenton bijvoorbeeld)
- > voorzijde afgekoppeld laten, maar situatie verbeteren (ism gemeente)

Keukentafelgesprek 3 Nassaulaan

- meerdere bewoners samen
- diverse woningen afgekoppeld en aangesloten op schoonwaterriool
- diverse tuinen/woningen hebben drain
- niet altijd duidelijk wie wel/niet is afgekoppeld. Kun je nog aansluiten?
- hoe functioneert drain en hoe loopt hoofddrain aan Nassaukade? Onderhoud?
- afstroomprofiel Nassaukade niet duidelijk. Sommige tuinen zijn ook bakje. Nassaukade ligt iets hoger en Nassaulaan en woningen stuk hoger. Tuinen stonden vroeger nog wel eens blank. Drainage belangrijk. Sommige tuinen opgehoogd.
- sloot beter benutten (extra berging)

Keukentafelgesprek 4 Nassaulaan

- sedumdak op schuur?
> weinig zinvol
- wel/niet aangekoppeld op schoonwaterriool?
> lijkt nog op regulier riool te zitten

Keukentafelgesprek 5 Constantijnstraat

- al duurzaam bezig met isolatie en zonnepanelen
- afkoppeling: hoe werkt dat met regenton? kan je er ook kraan en/of slang op aansluiten?
- hoeveel m³ watert er af op regenpijp (niet alleen eigen dak!)

Keukentafelgesprek 6 Oranjelaan

- voorzijde nog op gemengd riool, terwijl wel flinke groenstrook aanwezig
- achterzijde brandgang is laagste punt, terwijl toegangsroute woningen met veel senioren!! al regelmatig overlast
- in tuin verlagen opsluitbanden, zodat borders 'meedoen'
- afkoppelen achterzijde ook
- wat is infiltratiecapaciteit? of welke andere mogelijkheden?



Keukentafelgesprek 7 Willem Alexanderstraat

- nieuwe tuin met al veel groen
- wat nog meer mogelijk?
- ook hier kansen afkoppelen regenwater
- inzet regenton?
- hoeveel m³ spreken we dan over?

Keukentafelgesprek 8 Cooperatie

- Rijnhart Wonen is druk bezig om in verschillende stappen de woningen en de leefomgeving te verduurzamen. Dit doen ze in 3 fases:
 - 1e fase Energie: woningen voorzien van nieuw glas, zonnepanelen, hybride verwarming en goede ventilatie;
 - 2e fase Circulatie van materiaal: sloop en nieuwbouw;
 - 3e fase Natuur inclusief: nestlocaties, klimaat, bijenhotels enz.

Helaas staan aanpak water- en hittestress pas in de planning voor in fase 3. Gemeente gaat proberen dit mee te nemen in de jaar afspraken met Rijnhart wonen. Mogelijkheden voor afkoppelen van hemelwater, groene daken en het waar mogelijk stimuleren van de huurders voor het bestellen van een regenton.

